

המגיעים למפיק כהחזר מסים. החזר המסים מוענק במשך ארבע שנים מתאריך תחילת הצגת הסרט בארץ.

— הביקורת הצביעה על מקרים שאושרו ההטבות מעל לקבוע. בהוראות הכרוכות במתן הטבות אלה.

במהלך הביקורת העביר משרד המסחר והתעשייה לטיפולו של היועץ המשפטי לממשלה כמה עניינים שהעלו חשד למעשה פלילי. פרקליטות המדינה עורכת בדיקה, שלא נסתיימה במועד השלמת הדו"ח השנתי.

ממצאי מעקב

השקעות במוסד כספי

דו"ח 20, עמ' 404

הממשלה השקיעה במניות של מוסד כספי סך 1.5 מליון ל"י. במקביל לכך היה על גופים אחרים (קואופרטיבים, חברת העובדים ובנק מסחרי — להלן השותפים), להשקיע 3.5 מליון ל"י, אך הם השקיעו רק 0.86 מליון ל"י במניות. המוסד צבר הפסדים, שהסתכמו לפי המאזן ל-31.12.1966 ב-4.6 מליון ל"י, והפסיק לפעול בסוף 1967. בשנים 1968 ו-1969 תבע המשרד השלמת ההשקעה במניות מצד השותפים, או החזרת חלק מכספי הממשלה, כך שהשקעתה תהיה לפי היחס, שנקבע מלכתחילה. עד מועד סיום הביקורת, נובמבר 1969, לא חלה התפתחות בעניין.

הביקורת הצביעה על כך, שלפרישת הממשלה בהקדם מהמוסד נודעת חשיבות מדונה. בהתחשב בכך, שהמוסד הפסיק למעשה את פעילותו, וכל עוד הממשלה מחזיקה בו מניות, היא עלולה להידרש לשאת בהפסדים של המוסד מעבר להתחייבויותיה.

ביוני 1971 הכין מנהל רשות החברות הממשלתיות סקירה, ובה הצעות להסדרת הבעייה, אולם עד מועד סיום הביקורת, דצמבר 1971, לא חל שינוי במצב.

*

יש לראות בחומרה את העובדה, שעליה מצביעה הביקורת החוזרת, כי לא עלה בידי הגורמים הממשלתיים הנוגעים בדבר, להסדיר את פרישת הממשלה מהמוסד אף כי חלפו כבר ארבע שנים מאז הפסקת פעולתו.

פיקוח על היהלומים

דו"ח 20 עמ' 415

בעל רשיון עיסוק ביהלומים רשאי לייבא יהלומים, ללא רשיון ייבוא, כל עוד לא עבר תיקרת יבוא, שנקבעה לו על ידי אגף הפיקוח על היהלומים. האגף קבע כמה גורמים, שבהם יש להתחשב בעת קביעת תיקרת הייבוא, כגון המחזור הכספי החדשי של הייבואן; והסכום המירבי

של מטבע החוץ, שהוקצב לו בעבר. אולם לא נקבע, מה הוא משקלו של כל אחד מגורמים אלה. בעת בדיקת תיקיהם של יהלומנים לא נמצא בהם תיעוד שייראה, באיזו מידה התחשבו בכל גורם לקביעת התיקרה, ואין איפוא לוודא, שהובטח טיפול אחיד במקרים דומים.

עם שינוי שיטת המימון בענף, החל באוקטובר 1969, נקבעות התיקרות לא לגבי הייבוא הכולל אלא לגודל הערך המוסף המוטל על הייבוא, שהגיע בסוף 1971, לפי תחשיבי המשרד, ל-20% מערך הייבוא הכולל; למעשה אין שינוי לגבי העבר. גם עתה אין התיקרה מחושבת על פי נתונים בדוקים ומשוקללים, אלא האגף קובע אותה על פי הייבוא בפועל, שהיה לייבואן בשנה שקדמה לקביעת התיקרה.

לרשות האגף שני מבקרים מקצועיים בלבד הקובעים את התחייבויות היהלומנים במטבע חוץ. לחלוקת העבודה שביניהם אין נוהל מחייב, ובחירת המבקר היא למעשה בידי הייבואן. אין לרשות האגף בעלי מקצוע אחרים לבדיקת קביעותיהם של המבקרים. יתירה מזו, ובמקרה של העדר אחד המבקרים נעשות כל הבדיקות על ידי מבקר יחיד ללא נוכחות של נציג אחר של האגף.

האגף הכשיר שני עובדים נוספים, כמחליפים במקרים שהמבקרים המקצועיים נעדרים. ייצוא או ייבוא של משלוחים נבדק עתה על ידי שני מבקרים.

לפי חישובים של מנהל האגף הסתכמו הוצאות הייצור ב-30 מליון דולר בקירוב, בעוד שהערך המוסף, שחושב על הייבוא של אותה שנה, הגיע לכדי 22 מליון דולר בלבד. בתחילת 1969 ערכו כלכלני המשרד, לבקשת מנהל האגף, חישוב חדש של הערך המוסף. מסקנותיהם של הכלכלנים, שהוגשו לקראת אמצע 1969, מראות את הצורך בהגדלת הערך המוסף של סוגי האבנים השונים בשיעורים של 8% עד 20%. אף על פי כן לא נעשו עד מועד סיום הביקורת, דצמבר 1969, צעדים כדי להתאים את הערך המוסף למציאות.

באוגוסט 1970 העלה האגף את שיעורי הערך המוסף המוטל על ייבוא יהלומנים ב-20% על השיעורים, שהיו נהוגים עד אותו מועד; השיעורים החדשים מבוססים בחלקם על חישובים שערך כלכלן של משרד המסחר והתעשייה ומתייחסים בעיקר לשינויים שחלו במרכיב שכר העבודה בענף. בינואר 1971 הועלו השיעורים ב-10% נוספים; העלאה זו נעשתה על פי בקשת היהלומנים, שהתבססה על השינויים בשכר העבודה בלבד, בהתאם לעליות שהשתקפו בהסכמים הקיבוציים בענף. העלאות אלה היו מעניינם של היהלומנים, כי התמריצים שהם קיבלו היו מבוססים על שיעור הערך המוסף המוטל על הייבוא. לא נעשתה בדיקה מחודשת כוללת של כלל הוצאות הייצור בענף, ולא נבדקו מרכיבים אחרים של הערך המוסף.

השתתפות במפעל לקילוף עץ

דו"ח 20, עמ' 422

הממשלה השקיעה סך של כ-300,000 ל"י במפעל לקילוף עצים באפריקה. השקעות הממשלה, שהיו במניות והלוואות, בוצעו באמצעות חברת הגג למפעלי ייצוא בע"מ. נוסף על כך ערבה הממשלה לחלק מהלוואה, שקיבל המפעל מבנק מסחרי (להלן - הבנק); יתרת ערבות זו לסוף מאי 1969 הייתה 93,000 דולר. במאוס 1968 הוערכו ההפסדים בכמליון דולר מעל להון המניות (500,400 ל"י).

באמצע 1969 הוקמה ועדה מגיגי הממשלה והבעלים האחרים של המפעל לבדיקת דרכים לחיסול המפעל. הוועדה המליצה, שהמפעל ייסגר, הממשלה תישא ב-15% מההפסד, אך השתתפותה לא תעלה על סך 450,000 ל"י. באוגוסט 1969 הודיע מנהל רשות החברות על כוונתו לבצע את המלצות הוועדה, עם קבלת הסכמתם של הבעלים האחרים (להלן - השותפים) להסדר.

בהתאם להסדר, שנערך עם השותפים, שילם החשב הכללי, באוקטובר 1971, סך של 450,000 ל"י לבנק, לחיסול חלק מחובות המפעל, והבנק מצידו ביטל את הערבות, שנתנה לו הממשלה. השותפים התחייבו, בהסדר אתם, לפצות את הממשלה בגין כל תביעה, שתוגש נגדה, ואם יתברר, כי 15% מההפסד הסופי מהווים סכום יותר נמוך מ-450,000 ל"י, להחזיר לממשלה את ההפרש בין אותו סכום לבין הסך הכולל של 450,000 ל"י.

חברת הגג למפעלי יצוא בע"מ מחקה מספריה את השקעות הממשלה במפעל, שנעשו באמצעותה, כהשקעה אבודה (ראה לעיל, עמ' 424).